

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Республіка Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

III Міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

10 квітня 2018 року

**Харків
2018**

Отже, введення до освітніх програм підготовки майбутніх учителів навчальних дисциплін, змістом яких є забезпечення їх готовності до гуманістичного виховання школярів, значно підвищить продуктивність цього процесу. Орієнтовна тематика змісту навчального матеріалу включає такі основні аспекти: питання гуманістичного виховання в історії зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки; теоретико-методологічні засади гуманізації педагогічного процесу; гуманізація педагогічної взаємодії суб'єктів педагогічного процесу в освітніх закладах.

Список використаних джерел

1. Александрова О. Ф. Модель формування гуманістичних цінностей у фаховій підготовці майбутнього вчителя. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 2. С. 139–145.
2. Пащенко Д. І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2006. 37 с.
3. Поніманська Т. І. Підготовка педагога до виховання дітей старшого дошкільного віку в світлі гуманістичної парадигми. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN24/13ptisgp.pdf> (дата звернення 13.02.2018).
4. Рега О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до гуманно-особистісного виховання дітей. *Гірська школа Українських Карпат*. 2011. № 6/7. С. 149–152.

Лідія ТКАЧЕНКО

РИТОРИЧНИЙ АСПЕКТ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

У тезах йдеться про особливості риторичної підготовки студентів педагогічного ВНЗ. Визначено, що актуальність введення курсів риторики зумовлена високими вимогами до фахового педагогічного мовлення, можливістю інтегрувати риторичні знання й уміння в професійно значущі компетенції. Розкрито структурні особливості курсу риторики для майбутніх учителів початкових класів, визначено його мету та провідні завдання.

Ключові слова: *риторика, підготовка, комунікація, учитель, мовлення.*

The publication deals with the peculiarities of the rhetorical preparation of students of pedagogical university. It has been determined that the relevance of introduction of rhetoric courses is caused by high requirements for professional pedagogical speech, the possibility to integrate rhetorical knowledge and skills into professionally meaningful competences. The structural features of the course of rhetoric for future primary school teachers have been revealed. The purpose and the main tasks of the course have been determined.

Key words: *rhetoric, preparation, communication, teacher, speech.*

Останнім часом в Україні значно зріс інтерес до публічного мовлення, причому актуальності набувають не лише його якість та технічні характеристики (правильність, нормативність, дикція, темп тощо), а й логіка викладу, аргументованість висловлювань, стилістична спрямованість. Це зумовлено не тільки демократичними процесами, що відбуваються в державі, можливістю широкої суспільної дискусії, а й певною кризою довіри до слова. Учасників

комунікації різних рівнів уже не приваблює багатослів'я, демагогія, мовленнєва бюрократія. Назріла нагальна потреба напрацювати в суспільстві практику відповідальності за сказане, підняти престиж професійного мовлення й культури комунікації загалом. У зв'язку з цим посилилася роль риторики як навчальної дисципліни, зокрема в системі професійної освіти педагогів, юристів, політиків, менеджерів, державних службовців, ведеться розробка сучасних педагогічних технологій щодо формування риторичних умінь і навичок фахівців різних галузей.

Ці тези є узагальненням практичного досвіду викладання курсу риторики в педагогічному вищому навчальному закладі. Сучасна педагогіка досить активно оперує поняттями «риторична культура», «риторична взаємодія», «академічна риторика». Саме тому актуальності набуває мовно-риторичний аспект у підготовці сучасного вчителя. На нашу думку, найважливішим показником риторичної культури вчителя є його вміння перетворювати педагогічну форму в риторичну подію, яка за способом спілкування завжди є діалогом. В якості учасників мовної взаємодії у процесі такого спілкування завжди виступають особистості. Змістовну частину їхньої взаємодії становлять світоглядні проблеми. Такий діалог є сучасним культурним способом мовної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, який здатний перетворити інформацію в знання, переконання, розуміння і являє собою форму існування риторичної культури вчителя.

У педагогічній літературі риторичний аспект діяльності вчителя часто пов'язують з ситуаціями успіху, до їх числа належать відомі психологічні прийоми, наприклад, використання пауз в момент очікування відповіді, формулювання аргументів під час виникнення конфліктів і заохочення пошуку компромісних рішень. Відносно новим є термін «риторизація», що в сучасному науковому полі використовується в пізнавальному (уведення риторики як навчальної дисципліни в освітній процес) і в методологічному сенсі. Ми розуміємо цей термін як розвивальну технологію, суть якої полягає у створенні умов для продуктивної (творчої) мисленнєво-мовленнєвої діяльності студентів та організації цієї діяльності відповідно до риторичних законів. Необхідно відзначити, що ця технологія належить до культурного, гуманістичного типу технологій, оскільки в її основі лежить ненасильницький спосіб впливу на ступінь відкритості людини всьому новому, розвиває творчі здібності, сприяє перетворенню знань у переконання.

Риторична підготовка має націлити студента на усвідомлене ставлення до мовної практики, до активної мовленнєво-творчої діяльності, з метою формування його особистості та професійної компетентності. Сьогодні курс риторики викладається для студентів факультету початкового навчання та дошкільної освіти, слухачів інституту підвищення кваліфікації, перепідготовки. Найважливішими завданнями курсу є:

- виховання у студентів уявлення про потенціал риторичної культури як передумови якісної професійної підготовки вчителя;
- передача знань щодо практичної ролі риторичної культури у створенні оптимальних форм взаємодії вчителя та учня з урахуванням розуміння сучасної соціокультурної ситуації, характеру професійної потреби в риторичній культурі;

- формування культури мовлення як засобу і способу вираження особистості, знаряддя реалізації цілей і завдань виховання та навчання у вищій школі.

Результатами навчання мають стати:

- усвідомлене ставлення вчителя до предмета, що викладається як засобу спілкування, а не мети;
- усвідомлений намір впливати на світогляд адресата у процесі педагогічного (навчального) спілкування;
- осмислення вчителем програмного матеріалу крізь призму світоглядного Я;
- формування уявлення про «риторичний ідеал» вчителя;
- ставлення до слова як до вчинку;
- розуміння стилю і норми поведінки (насамперед мовної) в ситуаціях педагогічної взаємодії;
- оволодіння культурним способом мовленнєвої взаємодії в ситуаціях педагогічного спілкування (діалогу);
- уміння формувати власне міркування;
- формування мовного смаку, благопристойності та гарного тону в спілкуванні з іншими.

Відповідно до ідеї риторизації викладання навчального курсу будується в контексті риторичної події. На заняттях розглядаються життєво важливі ситуації, що вимагають вирішення риторичних завдань, пов'язаних з винаходом промови, з вибором способів її реалізації, з вибором моральної позиції щодо здійснюваної діяльності і тих, заради кого ця діяльність здійснюється.

Слід зазначити, що технологія риторизації є етичною за своєю суттю, оскільки привертає серйозну увагу суб'єктів взаємодії до етики слова. Досить згадати фундаментальний принцип риторики: слово є вчинком, тобто вільною свідомою дією, мета якої – змінити думки або діяльність людей. Етика як один з провідних риторичних принципів орієнтує суб'єктів взаємодії на прийняття іншої, чужої думки, на обмін ними і таку форму вираження думки, при якій вислів може бути зрозумілим, обговореним й оціненим. Крім цього, етичні умови містяться і в понятті ораторської моралі: чесність, скромність, доброзичливість, передбачливість. Отже, ідея риторизації, як бачимо, узгоджується з основним підходом до освіти.

Традиційно ми розглядаємо теми, що безпосередньо пов'язані з педагогічною комунікацією. Наприклад, мовно-риторичний складник педагогічної діяльності, характеристики техніки мовлення вчителя, особливості роботи з різними аудиторіями слухачів, підготовка до публічних виступів, закони сучасної комунікації.

Риторична підготовка сучасного вчителя може бути представлена у вигляді чотирьох взаємопов'язаних блоків: технологічного, мовленнєвого, професійного та комунікативного.

Технологічний блок об'єднує заняття, що розкривають специфіку техніки мовлення сучасного оратора, яка може бути використана й у роботі вчителя. Студенти опановують різні техніки дихання, опрацьовують темпи говоріння, працюють з партитурою тексту, що дає змогу напрацювати досвід володіння

голосовим потенціалом, зменшити навантаження на зв'язки, попрацювати з інтонацією.

Заняття мовленнєвого блоку дають змогу удосконалити орфоепічні навички, оволодіти лексичним багатством української мови, засвоїти норми наголошення, попрацювати над створенням тексту виступу. Важливими на цьому етапі стають вправи на засвоєння лексичної норми. Наприклад, подолання явищ російськомовної інтерференції, доцільність вибору лексичної одиниці відповідно до контексту.

Професійний блок представлено низкою занять, на яких відпрацьовуються важливі для педагогічної діяльності вміння і навички: побудова діалогу, вміння ставити запитання і давати відповіді, поєднувати різні способи і форми подачі навчальної інформації, обирати правильні стратегії поведінки з учнями, батьками, колегами.

Комунікативний блок передбачає засвоєння основних риторичних законів, етикетних формул сучасної комунікації, технологій комунікативного впливу, загальних правил побудови публічного виступу, конструктивної взаємодії зі слухачами. Заняття цього блоку спрямовані на відпрацювання тактики поведінки оратора, вербальних і невербальних засобів спілкування, засвоєння полемічних прийомів, орієнтацію на національні та гендерні аспекти ділового спілкування.

У процесі засвоєння курсу застосовуються різні форми риторичної підготовки: практикуми, тренінги, інтерактивні заняття, ділові ігри, круглі столи.

Отже, риторичний аспект підготовки сучасного вчителя набуває актуальності, а відповідні компетентності набуті в процесі вивчення курсів риторики, ораторського мистецтва, академічного красномовства стануть запорукою успішної реалізації майбутнього вчителя і як особистості, і як фахівця.

Наталія ТКАЧОВА, Ольга КАБАНСЬКА

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У тезах доведено необхідність формування іншомовної компетентності у студентів усіх педагогічних спеціальностей. Наведено авторське визначення іншомовної компетентності майбутнього вчителя. Схарактеризовано її структурні компоненти (мовно-когнітивний, функціонально-дієвий, особистісно-ціннісний) та зміст. Визначено методи та форми формування іншомовної компетентності у студентів закладів педагогічної освіти.

Ключові поняття: *іншомовна компетентність, майбутній учитель, структура, зміст, методи, форми.*

The article proves the necessity of formation of foreign language competence for students of pedagogical specialties. The author's definition of future teacher's foreign language competence is provided. Its structural components (language-cognitive,

Неїжпапа Людмила	288
Сприяння професійному самовизначенню студентів в умовах вищої школи	
Перетяга Людмила	291
Музей іграшки в системі професійної підготовки майбутніх педагогів	
Попов Володимир	294
Інноваційна діяльність викладача вищого закладу освіти: суть, технологія формування	
Прокопенко Андрій, Доценко Світлана	298
Цифрова грамотність майбутніх учителів у контексті STEM-освіти	
Раковська Альона	301
Полікультурна освіта як актуальна проблема сучасної української педагогіки	
Ревенко Ірина	304
Естетизація освітнього середовища закладу вищої педагогічної освіти	
Рибалко Людмила	307
Самоаналіз досвіду проведення лекції-студії з педагогіки для майбутніх викладачів	
Рогова Тетяна	311
Гуманізація управління в сучасній системі освіти	
Слюсаренко Олег	314
Соціокультурні функції змагань у студентському спорті	
Судакова Наталія, Єфімова Юлія	317
Формування професійної компетенції вчителя: теорія та практика	
Тельнова Олена	320
Компетентнісний підхід як основа професійної підготовки майбутніх дизайнерів	
Тихонович Вікторія	323
Підготовка майбутніх учителів до гуманістичного виховання учнів	
Ткаченко Лідія	326
Риторичний аспект у підготовці сучасного вчителя	
Ткачова Наталія, Кабанська Ольга	329
Формування іншомовної компетентності у майбутніх учителів закладів загальної середньої освіти	
Тонне Олена	333
До проблеми організації самостійної пізнавальної діяльності вчителів у процесі підвищення кваліфікації	
Трубавіна Ірина	336
Аналіз потреб у навчанні дорослих із числа внутрішньо переміщених осіб	
Фендріков Костянтин	339
Медіа-грамотність у вимірі компетентнісного підходу в освіті	
Цзі Іпін, Чень Хуейхуей	342
Формування пізнавального інтересу студентів	